<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

અધ્યાત્મ ભટ્ટાર અલ્વાર

વિરુદ્ધ

અધ્યાત્મ ભટ્ટાર શ્રી દેવી

૬ નવેમ્બર, ૨૦૦૧

[ડી.પી. મોહપાત્રા અને દોરાઈસ્વામી રાજુ, ન્યાયામુર્તિશ્રીઓ]

હિન્દુ કાયદો:

હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫: કલમ ૧૩(૧)(આઈબી).

ત્યાગ – ઘટકો – ઠરાવ્યું: (i) અલગ રહેવાની હકીકત; (ii) ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) અને (iii) આ બે આવશ્યક ઘટકો બે વર્ષના સમગ્ર વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેવા જોઈએ.

ત્યાગ – ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથી – આવશ્યક શરતો – ઠરાવ્યું: (i)

સંમતિનો અભાવ અને (ii) બીજા જીવનસાથીના વર્તનની ગેરહાજરી.

ત્યાગ – સાબિતીનો બોજ – ઠરાવ્યું: છૂટાછેડા માટે અરજદાર પર બંને જીવનસાથીઓમાં આવશ્યક શરતો સાબિત કરવાનો અને બે વર્ષના વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન તેમની સાતત્યતા સાબિત કરવાનો બોજ છે.

શબ્દો અને શબ્દસમૂહો:

"ત્યાગ" – અર્થ – હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) ના સંદર્ભમાં.

સિદ્ધાંતો:

ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) નો સિદ્ધાંત – સમજાવેલ છે.

પ્રતિવાદી–પત્ની, તેના બાળકના જન્મ પછી, તેના માતા–પિતાના ઘરે રહેતી હતી અને અપીલકર્તા–પતિ દ્વારા વારંવારના પ્રયાસો છતાં લગ્નજીવનના ઘરે પાછા ફરવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. પ્રતિવાદી આગ્રહી હતી કે અપીલકર્તાએ તેના માતા–પિતાથી અલગ એક અલગ મકાનમાં રહેવું જોઈએ કારણ કે તેણીના સસરા તેણીની તરફ અશ્લીલ ચેષ્ટાઓ કરતા હતા.

તેથી, અપીલકર્તા–પતિએ હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) હેઠળ બે વર્ષથી વધુ સમય માટે સતત ત્યાગના આધારે છૂટાછેડાની ડિક્રી માટે અરજી દાખલ કરી હતી. અરજીના પેન્ડિંગ રહેવા દરમિયાન

અપીલકર્તાના પિતાનું અવસાન થયું હતું. ટ્રાયલ કોર્ટે છૂટાછેડાની ડિક્રીને બદલે અધિનિયમની કલમ ૧૦ હેઠળ ન્યાયિક અલગતાની ડિક્રી મંજૂર કરી હતી. પરંતુ હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને ડિક્રીને બાજુ પર મૂકી દીધી હતી. તેથી આ અપીલ.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

ઠરાવ્યું: ૧.૧. લગ્ન સંબંધી કાયદાના સંદર્ભમાં 'ત્યાગ' એક કાનૂની ખ્યાલ રજૂ કરે છે. રાહત માટેનો આધાર પૂરો પાડે તે માટે આ ગુનાના આવશ્યક ઘટકો નીચે મુજબ છે:

(એ). અલગ રહેવાની હકીકત;

(બી) સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો – એનિબસ ડેસેરેન્ડી;

(સી). કાયમીપણાનું તત્વ, જે એક મુખ્ય શરત છે, તે જરૂરી છે કે આ બંને આવશ્યક ઘટકો સમગ્ર વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેવા જોઈએ. [૧૩૫–એ–સી]

૧.૨. ત્યાગના ગુના માટે, જ્યાં સુધી ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી બે આવશ્યક શરતો હોવી આવશ્યક છે, એટલે કે (૧) અલગ રહેવાની હકીકત, અને (૨) સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો

(એનિબસ ડેસેરેન્ડી). તેવી જ રીતે, જ્યાં સુધી ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી બે તત્વો આવશ્યક છે; (૧) સંમતિનો અભાવ, અને (૨) લગ્નજીવનનું ઘર છોડનાર જીવનસાથીને ઉપરોક્ત જરૂરી ઈરાદો બનાવવા માટે વાજબી કારણ આપતા આચરણનો અભાવ. છૂટાછેડા માટે અરજદાર પર અનુક્રમે બંને જીવનસાથીઓમાં તે તત્વો સાબિત કરવાનો અને બે વર્ષના વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન તેમની સાતત્યતા સાબિત કરવાનો બોજ છે, જે હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) માં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે. [૧૩૫–ઈ–એફ]

જૈસિંગભાઈ શાહ વિ. પ્રભાવતી, [૧૯૫૬] એસ.સી.આર. ૮૩૮; લક્ષ્મણ ઉત્તમચંદ કૃપલાણી વિ. મીના ઉર્ફે મોટા, [૧૯૬૪] ૪ એસ.સી.આર. ૩૩૧, શ્રીમતી રોહિણી કુમારી વિ. નરેન્દ્ર સિંહ, [૧૯૭૨] ૧ એસ.સી.સી. ૧, સનત કુમાર અગ્રવાલ વિ. નંદિની અગ્રવાલ, [૧૯૯૦] ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૫ અને ચેતન દાસ વિ. કમલા દેવી, [૨૦૦૧] ૪ એસ.સી.સી. ૨૫૦, નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો છે.

૨.૧. સંજોગો અને પ્રતિવાદીના આચરણની સંચિત અસરો એ છે કે તેણે ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) વ્યક્ત કર્યો હતો. આમ, ત્યાગના લગ્ન સંબંધી ગુનાના બે ઘટકો એટલે કે હકીકતમાં અલગ રહેવું અને ત્યાગ કરવાનો

ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) અપીલકર્તા દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે. [૧૪૧–બી–સી]

૨.૨. સસરા દ્વારા તેણીની તરફ કરવામાં આવેલી અશ્લીલ ચેષ્ટાઓના બદનામ આચરણના ગંભીર આક્ષેપને સાબિત કરવામાં પત્નીની નિષ્ફળતા, તેની સાથે લગ્નજીવનના ઘરે પાછા ફરવાની તેણીની સતત જવાબદારી નિભાવવા માટે તેણીની તૈયારી અને ઈચ્છા દર્શાવવા માટે તેણીની બાજુથી ગેરહાજરી અને ચૂકી જવું, અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) હેઠળ જરૂરી કાનૂની ત્યાગ સાબિત કરવા માટે જરૂરી એનિબસ ડેસેરેન્ડીને પૂરતા પ્રમાણમાં સ્થાપિત કરે છે. પત્નીનું આચરણ વૈવાહિક ઘરે પાછા ન ફરવા અને તેની સાથે જોડાયેલી જવાબદારીઓ નિભાવવા માટેના મક્કમ નિર્ધાર તરફ વધુ સૂચક જણાય છે. [૧૪૧–જી–એચ; ૧૪૨–એ]

દીવાની અપીલ અધિકારક્ષેત્ર: દીવાની અપીલ નં. ૬૫૩૪–૬૫૩૬, ૧૯૯૫ ના.

આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટના આર.સી.એમ.એ. નં. ૪૦૫૩, ૧૯૯૪ માં તારીખ ૨૩.૪.૯૪ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

એમ.એન. રાવ, કુ. તમીમ હાશ્મી, અજીત સી.આર., એન.એમ. પોપલી, વૃંદા

ધર માટે અપીલકર્તા તરફથી.

કે.કે. ત્યાગી, ઈફ્તિખાર અહેમદ, કે.આર. નાગરાજ માટે પ્રતિવાદી તરફથી.

કોર્ટનો ચુકાદો ડી.પી. મોહપાત્રા, ન્યાયાધીશ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

આ અપીલો, જે પ્રતિવાદીના પતિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, તે આંધ્રપ્રદેશ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના એ.એ.ઓ. નં. ૩૬૫ અને ૭૧૮/૯૧ ના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત છે, જેમાં હાઈકોર્ટે પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂર કરી હતી અને પતિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને ફગાવી દીધી હતી અને નરસપુરના સબોર્ડિનેટ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદાને બાજુ પર મૂકી દીધો હતો.

અપીલકર્તા અધ્યાત્મ ભટ્ટાર અલ્વાર, અને પ્રતિવાદી અધ્યાત્મ ભટ્ટાર શ્રી દેવીના લગ્ન ૨૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૮ ના રોજ રાજમુંદ્રી ખાતે નાલમવારી ચોલ્ટ્રીમાં થયા હતા. આ દંપતી પલાકોલ ગામમાં સાથે રહેતું હતું જ્યાં પતિના માતા-પિતા રહે છે. તેમને ૧૨ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૯ ના રોજ એક પુત્રીનો જન્મ થયો હતો, ત્યારબાદ તેઓ અલગ થઈ ગયા હતા. પત્ની અને પુત્રી રાજમુંદ્રીમાં તેણીના માતા-પિતા સાથે રહેતી હતી, જ્યારે પતિ પલાકોલમાં તેના માતા-પિતા સાથે રહેવાનું ચાલુ રાખતો હતો. પતિએ હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫ (ત્યારબાદ 'અધિનિયમ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) ની કલમ ૧૩ હેઠળ પેટા-કલમ ૧ ના પેટા-ખંડ (આઈબી) માં જણાવેલ આધારો પર છૂટાછેડાની ડિક્રી માટે

પ્રાર્થના કરીને લગ્ન વિસર્જન કરવા માટેની અરજી દાખલ કરી હતી. અરજીમાં અન્ય બાબતોની સાથે એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રતિવાદી–પત્નીના પિતા તેણીને પ્રસૂતિ માટે રાજમુંદ્રી લઈ ગયા હતા અને એમ પણ જણાવ્યું હતું કે તેણીની માતાની તબિયત સારી ન હતી. બાળકના જન્મ પછી, પ્રતિવાદી પલાકોલ પરત ન આવતા, અપીલકર્તા, તેના પિતા અને અન્ય સંબંધીઓએ પ્રતિવાદીના પિતાને તેમની પુત્રીને પલાકોલ મોકલવા માટે સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. આ પ્રયાસો નિષ્ફળ રહ્યા હતા કારણ કે પ્રતિવાદી આગ્રહી હતી કે અપીલકર્તાએ તેના માતા–પિતાથી અલગ એક અલગ મકાનમાં રહેવું જોઈએ. આ શરત અપીલકર્તાને સ્વીકાર્ય ન હોવાથી, તેણીએ પલાકોલ ખાતે તેની સાથે જોડાવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. ૨૩ મે, ૧૯૮૧ ના રોજ અપીલકર્તા પ્રતિવાદીને લેવા માટે રાજમુંદ્રી ગયો હતો પરંતુ તેણીને મોકલવામાં આવી ન હતી અને અપીલકર્તાને જાણ કરવામાં આવી હતી કે પ્રતિવાદીને તે નોકરી મેળવે પછી જ મોકલવામાં આવશે. અહીં એ જણાવવું પ્રસ્તુત છે કે લગ્નના સમયે, અપીલકર્તા કોમર્સમાં સ્નાતક (બી.કોમ.) થયો હતો; ત્યારબાદ તેણે હિન્દીમાં એમ.એ. પૂર્ણ કર્યું હતું, પરંતુ તે નોકરી વગરનો હતો. પ્રતિવાદીને તેની સાથે આવીને રહેવા માટે સમજાવવાના તમામ પ્રયાસો નિષ્ફળ જતાં, અપીલકર્તાએ ૨૧ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૮૪ ના રોજ પત્ની દ્વારા બે વર્ષથી વધુ સમય માટે ત્યાગ કરવાના આધારે છૂટાછેડા માટે અરજી દાખલ કરી હતી.

છૂટાછેડા માટેની અરજીનો વિરોધ કરતા, પ્રતિવાદીએ અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને નકારી કાઢ્યા હતા કે તે સ્વેચ્છાએ તેના માતા-પિતા સાથે રહેવા માટે પોતાનું વૈવાહિક ઘર છોડી ગઈ હતી. એ સ્વીકારતા કે તે બાળકના જન્મ માટે તેના માતા-પિતાના ઘરે ગઈ હતી ત્યારબાદ તે તેના સસરાના ઘરે પાછી ફરી હતી જ્યાં તેણીને ખૂબ જ શરમજનક પરિસ્થિતિનો સામનો કરવો પડ્યો હતો કારણ કે તેણીના સસરા તેણીની તરફ અશ્લીલ ચેષ્ટાઓ કરતા હતા અને આવી ઘટનાઓ વિશે તેણીના પતિને તેણીની ફરિયાદો પર ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું. તેણીએ એવું પણ જણાવ્યું હતું કે તેણીનો પતિ આવી ઘટનાઓનો શાંત પ્રેક્ષક જણાયો હતો અને તેણે પોતાની પુત્રવધૂ પ્રત્યે તેના પિતાના વર્તન સામે કોઈ વિરોધ પણ નોંધાવ્યો ન હતો. સંજોગોમાં, પ્રતિવાદીએ એવી દલીલ કરી હતી કે તેણી પાસે તેના પતિને અલગ રહેઠાણ રાખવા માટે આગ્રહ કરવા માટે દરેક વાજબીપણું હતું. તેણી દ્વારા એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ઓગસ્ટ, ૧૯૮૦ ના મહિનામાં તેણીના સસરાએ તેણીની સાથે વારંવાર છેડતી કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને જ્યારે તેણીએ આવા વર્તનનો જોરદાર વિરોધ કર્યો ત્યારે તેણીને તેમની તરફથી ગંભીર માર મારવામાં આવ્યો હતો. તેણીએ એવી પણ ફરિયાદ કરી હતી કે તેણીનો પતિ તેની માતાની ખોટી વાર્તાઓ અને નિંદામાં વિશ્વાસ કરીને તેણીની સાથે ખરાબ વર્તન કરતો હતો અને તેને માર મારતો હતો. તેણીએ દલીલ કરી હતી કે તે પોતે જ તેના પતિ દ્વારા ત્યજી દેવામાં આવી હતી અને તેનાથી ઉલટું નથી.

બંને પક્ષોએ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા.

તત્કાલીન સબોર્ડિનેટ જજે ૮ ડિસેમ્બર, ૧૯૮૯ ના ચુકાદામાં ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાએ સંતોષકારક રીતે સાબિત કર્યું છે કે પ્રતિવાદી છૂટાછેડાની અરજી દાખલ કરતા પહેલા બે વર્ષથી વધુ સમય માટે તેને સતત ત્યજી દેવા માટે દોષિત છે અને તે અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) હેઠળ લગ્ન વિસર્જનની ડિક્રીને બદલે અધિનિયમની કલમ ૧૦ હેઠળ ન્યાયિક અલગતાની ડિક્રી માટે હકદાર છે. તદનુસાર, છૂટાછેડાની ડિક્રીને બદલે ન્યાયિક અલગતાની ડિક્રી મંજૂર કરીને અરજી મંજૂર કરવામાં આવી હતી.

બંને પક્ષોએ અપીલ દાખલ કરીને ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને પડકાર્યો હતો. પતિએ અપીલ – એ.એ.ઓ. નં. ૩૬૫/૯૧ દાખલ કરી હતી, જ્યારે પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ એ.એ.ઓ. ૭૧૮/૯૧ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, હાઈકોર્ટે ૧૪ જુલાઈ, ૧૯૯૩ ના રોજ આપેલા ચુકાદામાં, ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદા અને ડિક્રીને બાજુ પર મૂકી દીધા હતા, પત્ની દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરી હતી અને પતિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને ફગાવી દીધી હતી. હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે પત્ની પાસે કોઈ પણ સમયે વૈવાહિક સંબંધોનો અંત લાવવા માટે જરૂરી ઈરાદો (એનિબસ) ન હતો અને તેણીનો ક્યારેય તેના પતિને ત્યજી દેવાનો ઈરાદો ન

હતો. તેથી, પતિ દ્વારા આ અપીલો દાખલ કરવામાં આવી છે.

અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) નીચે મુજબ છે:

"છૂટાછેડા.– (૧) આ અધિનિયમની શરૂઆત પહેલા કે પછી કરવામાં આવેલા કોઈપણ લગ્ન, પતિ અથવા પત્ની દ્વારા રજૂ કરાયેલ અરજી પર, આ આધારે છૂટાછેડાની ડિક્રી દ્વારા વિસર્જન કરી શકાય છે કે બીજા પક્ષે –

xxx xxx xxx

(આઈબી) અરજી રજૂ કરતા પહેલા તરત જ ઓછામાં ઓછા બે વર્ષના સતત સમયગાળા માટે અરજદારને ત્યજી દીધો હોય; અથવા

xxx xxx xxx

સ્પષ્ટતા – આ પેટા–કલમમાં 'ત્યાગ' શબ્દનો અર્થ લગ્નના બીજા પક્ષ દ્વારા અરજદારને વાજબી કારણ વિના અને સંમતિ વિના અથવા આવા પક્ષની ઈચ્છા વિરુદ્ધ ત્યજી દેવો થાય છે અને તેમાં લગ્નના બીજા પક્ષ દ્વારા અરજદારની જાણીજોઈને કરવામાં આવેલી ઉપેક્ષાનો સમાવેશ થાય છે, અને તેના વ્યાકરણના ફેરફારો અને સંજ્ઞાત્મક અભિવ્યક્તિઓનું તે મુજબ અર્થઘટન કરવામાં આવશે.

xxx xxx xxx"

લગ્ન સંબંધી કાયદાના સંદર્ભમાં 'ત્યાગ' એક કાનૂની ખ્યાલ રજૂ કરે છે. આ શબ્દની વ્યાપક વ્યાખ્યા આપવી મુશ્કેલ છે. રાહત માટેનો આધાર પૂરો પાડે તે માટે આ ગુનાના આવશ્યક ઘટકો નીચે મુજબ છે:

૧. અલગ રહેવાની હકીકત;

૨. સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો – એનિબસ ડેસેરેન્ડી;

૩. કાયમીપણાનું તત્વ જે એક મુખ્ય શરત છે તે જરૂરી છે કે આ બંને આવશ્યક ઘટકો સમગ્ર વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેવા જોઈએ;

આ કલમ એવો નિયમ બનાવે છે કે લગ્ન સંબંધી ગુનો ગણાતા ત્યાગ માટે તે અરજી રજૂ કરતા પહેલા તરત જ ઓછામાં ઓછા બે વર્ષના સતત સમયગાળા માટે હોવો જોઈએ. આ કલમ સ્પષ્ટતા સાથે વાંચવી પડશે. સ્પષ્ટતાએ ત્યાગની વ્યાખ્યાને પ્રતિવાદી દ્વારા અરજદાર જીવનસાથીની 'જાણીજોઈને કરવામાં આવેલી ઉપેક્ષા' ને શામેલ કરવા માટે વિસ્તૃત કરી છે. તે જણાવે છે કે લગ્ન સંબંધી ગુનો ગણવા માટે ત્યાગ વાજબી કારણ વિના અને અરજદારની સંમતિ વિના અથવા ઈચ્છા વિરુદ્ધ હોવો જોઈએ. સ્પષ્ટતા પરથી તે અત્યંત સ્પષ્ટ છે કે ધારાસભા આ શબ્દને વ્યાપક મહત્વ આપવા માંગતી હતી જેમાં લગ્નના બીજા પક્ષ દ્વારા અરજદારની જાણીજોઈને કરવામાં આવેલી ઉપેક્ષાનો સમાવેશ થાય છે. તેથી, ત્યાગના ગુના માટે, જ્યાં સુધી ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી બે આવશ્યક શરતો હોવી આવશ્યક છે, એટલે કે, (૧) અલગ રહેવાની હકીકત, અને (૨) સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો

(એનિબસ ડેસેરેન્ડી). તેવી જ રીતે, જ્યાં સુધી ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી બે તત્વો આવશ્યક છે: (૧) સંમતિનો અભાવ, અને (૨) લગ્નજીવનનું ઘર છોડનાર જીવનસાથીને ઉપરોક્ત જરૂરી ઈરાદો બનાવવા માટે વાજબી કારણ આપતા આચરણનો અભાવ. છૂટાછેડા માટે અરજદાર પર અનુક્રમે બંને જીવનસાથીઓમાં તે તત્વો સાબિત કરવાનો અને સમગ્ર વૈધાનિક સમયગાળા દરમિયાન તેમની સાતત્યતા સાબિત કરવાનો બોજ છે.

આ કોર્ટે બિપિન ચંદ્ર જૈસિંગભાઈ શાહ વિ. પ્રભાવતી, [૧૯૫૬] એસ.સી.આર. ૮૩૮ ના કેસમાં અવલોકન કર્યું હતું:

" ..... આમ કાયમીપણાની ગુણવત્તા એ આવશ્યક તત્વોમાંનું એક છે જે ત્યાગને જાણીજોઈને અલગ રહેવાથી અલગ પાડે છે. જો કોઈ જીવનસાથી બીજા જીવનસાથીને કામચલાઉ આવેશમાં, ઉદાહરણ તરીકે, ગુસ્સો અથવા તિરસ્કારમાં, કાયમી ધોરણે સહવાસ બંધ કરવાનો ઈરાદો રાખ્યા વિના ત્યજી દે છે, તો તે ત્યાગ ગણાશે નહીં. ત્યાગના ગુના માટે, જ્યાં સુધી ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી બે આવશ્યક શરતો હોવી આવશ્યક છે, એટલે કે; (૧) અલગ રહેવાની હકીકત, અને (૨) સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી). તેવી જ રીતે, જ્યાં સુધી ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી બે તત્વો આવશ્યક છે: (૧) સંમતિનો અભાવ, અને (૨) લગ્નજીવનનું ઘર છોડનાર જીવનસાથીને ઉપરોક્ત

જરૂરી ઈરાદો બનાવવા માટે વાજબી કારણ આપતા આચરણનો અભાવ. છૂટાછેડા માટે અરજદાર પર અનુક્રમે બંને જીવનસાથીઓમાં તે તત્વો સાબિત કરવાનો બોજ છે. અહીં અંગ્રેજી કાયદા અને બોમ્બે ધારાસભા દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદા વચ્ચેનો તફાવત દર્શાવી શકાય છે. જ્યાં અંગ્રેજી કાયદા હેઠળ તે આવશ્યક શરતો છૂટાછેડા માટેના દાવો દાખલ કરતા પહેલા તરત જ ત્રણ વર્ષના સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહેવી જોઈએ, અધિનિયમ હેઠળ, આ સમયગાળો ચાર વર્ષનો છે અને તે સ્પષ્ટ કરતું નથી કે તે છૂટાછેડાની કાર્યવાહી શરૂ કરતા પહેલા તરત જ હોવો જોઈએ. છેલ્લા ખંડને છોડી દેવાથી કોઈ વ્યવહારુ પરિણામ આવે છે કે કેમ તે બાબતે આપણે વિચારવાની જરૂર નથી, કારણ કે આ કેસમાં તેના પર નિર્ણય લેવાની જરૂર નથી.

ત્યાગ એ દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પરથી કાઢવામાં આવતું અનુમાન છે. અનુમાન અમુક તથ્યો પરથી કાઢી શકાય છે જે કદાચ બીજા કેસમાં તે જ અનુમાન તરફ દોરી ન શકે; એટલે કે, તથ્યોને તે હેતુ માટે જોવામાં આવે છે જે તે કૃત્યો દ્વારા અથવા આચરણ અને ઈરાદાની અભિવ્યક્તિ દ્વારા, અલગ રહેવાના વાસ્તવિક કૃત્યો પહેલા અને પછી બંનેમાં પ્રગટ થાય છે. જો, વાસ્તવમાં, અલગ રહેવાનું બન્યું હોય, તો આવશ્યક પ્રશ્ન હંમેશા એ હોય છે કે શું તે કૃત્ય એનિબસ ડેસેરેન્ડીને આભારી હોઈ શકે છે. ત્યાગનો ગુનો ત્યારે શરૂ થાય છે જ્યારે અલગ રહેવાની હકીકત અને એનિબસ ડેસેરેન્ડી સહઅસ્તિત્વ

ધરાવે છે. પરંતુ તે જરૂરી નથી કે તેઓ એક જ સમયે શરૂ થાય. વાસ્તવિક અલગતા જરૂરી ઈરાદા વિના શરૂ થઈ હોઈ શકે છે અથવા એવું પણ બની શકે છે કે અલગ રહેવાની હકીકત અને એનિબસ ડેસેરેન્ડી સમયના સંદર્ભમાં એકરૂપ હોય; ઉદાહરણ તરીકે, જ્યારે અલગ થનાર જીવનસાથી સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાના ઈરાદા સાથે, સ્પષ્ટ અથવા ગર્ભિત, વૈવાહિક ઘર છોડી દે છે. ઇંગ્લેન્ડના કાયદામાં ત્રણ વર્ષનો સમયગાળો નક્કી કરવામાં આવ્યો છે અને બોમ્બે અધિનિયમમાં ચાર વર્ષનો સમયગાળો એવા સતત સમયગાળા તરીકે નક્કી કરવામાં આવ્યો છે જે દરમિયાન બે તત્વો અસ્તિત્વમાં હોવા જોઈએ. તેથી, જો ત્યાગ કરનાર જીવનસાથી કાયદા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલ ક્ષમા મેળવવાની તક (લુકસ પોએનિટિન્શિયા) નો લાભ લે છે અને તમામ વૈવાહિક જીવનની અસરો સાથે વૈવાહિક જીવન ફરી શરૂ કરવાની બોના ફાઈડ (સાચી) ઓફર દ્વારા ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથી પાસે પાછા આવવાનું નક્કી કરે છે, વૈધાનિક સમયગાળો પૂરો થાય તે પહેલાં અથવા તે સમયગાળો વીતી ગયા પછી પણ, જ્યાં સુધી છૂટાછેડાની કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં ન આવી હોય, ત્યાગનો અંત આવે છે અને જો ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથી વાજબી કારણ વિના ઓફરનો ઇનકાર કરે છે, તો બાદમાં તે ત્યાગમાં હોઈ શકે છે અને પ્રથમ નહીં.

તેથી તે જરૂરી છે કે જે સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન ત્યાગ રહ્યો છે, ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીએ લગ્નની પુષ્ટિ કરવી જોઈએ અને વાજબી હોય તેવી

શરતો પર વૈવાહિક જીવન ફરી શરૂ કરવા માટે તૈયાર અને ઈચ્છુક હોવું જોઈએ. તે પણ સારી રીતે સ્થાપિત છે કે છૂટાછેડાની કાર્યવાહીમાં વાદીએ, અન્ય કોઈપણ લગ્ન સંબંધી ગુનાની જેમ, તમામ વાજબી શંકાઓથી પર સાબિત કરવું પડશે કે ત્યાગનો ગુનો થયો છે. તેથી, જોકે કાયદાના સંપૂર્ણ નિયમ તરીકે પુષ્ટિની જરૂર નથી, તેમ છતાં કોર્ટ પુષ્ટિકર પુરાવાનો આગ્રહ રાખે છે, સિવાય કે તેની ગેરહાજરી કોર્ટના સંતોષ માટે સમજાવવામાં આવી હોય.....

XXX

XXX

XXX

પરંતુ તે જરૂરી નથી કે જે સમયે પત્નીએ તેના પતિનું ઘર છોડ્યું તે જ સમયે તેની પાસે એનિબસ ડેસેરેન્ડી હોવો જોઈએ. તેથી ચાલો આપણે એ પ્રશ્ન તપાસીએ કે શું આ કેસમાં પ્રતિવાદીએ, ભલે તેણીને બોમ્બે છોડતી વખતે આવો કોઈ ઈરાદો ન હતો, પાછળથી લગ્ન સંબંધનો અંત લાવવાનું નક્કી કર્યું. આ ૧૯૫૫ એ.સી. ૪૦૨ ના પેજ ૪૧૭ (એફ) પર પ્રીવી કાઉન્સિલની જ્યુડિશિયલ કમિટીના નવીનતમ ચુકાદા સાથે સુસંગત છે, જે ઓસ્ટ્રેલિયાની હાઈકોર્ટના નિર્ણય સામેની અપીલમાં નીચે મુજબ છે :–

"ઇંગ્લેન્ડ અને ઓસ્ટ્રેલિયા બંનેમાં, ત્યાગ સ્થાપિત કરવા માટે બે બાબતો સાબિત થવી આવશ્યક છે: પ્રથમ, અમુક બાહ્ય અને દૃશ્યમાન આચરણ – ત્યાગની 'ફેક્ટમ'; બીજું, 'એનિબસ ડેસેરેન્ડી' – લગ્ન સંઘને અંત લાવવા માટે

આ આચરણ પાછળનો ઈરાદો.

સામાન્ય ત્યાગમાં ફેક્ટમ સરળ છે; તે વૈવાહિક ઘર છોડવામાં ફરાર પક્ષનું કૃત્ય છે. આવા કેસમાં સ્પર્ધા લગભગ સંપૂર્ણપણે 'એનિબસ' વિશે હશે. શું ઘર છોડનાર પક્ષનો ઈરાદો તેને કાયમી ધોરણે તોડી નાખવાનો હતો, અથવા તેનાથી ઓછો અથવા તેનાથી અલગ કંઈક હતું?"

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

લક્ષ્મણ ઉત્તમચંદ કૃપલાણી વિ. મીના ઉર્ફે મોટા, [૧૯૬૪] ૪ એસ.સી.આર. ૩૩૧ ના કેસમાં, આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચે, વાજબી કારણ વિના ત્યાગના આધારે ન્યાયિક અલગતાના કેસને ધ્યાનમાં લેતા, તથ્યો પર ઠરાવ્યું હતું કે પ્રતિવાદી (પત્ની) એ ૨૬ ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૪ ના રોજ કાયમી ધોરણે તેને તોડવાના ઈરાદા સાથે અપીલકર્તાનું વૈવાહિક ઘર છોડ્યું હતું, અને આવો ત્યાગ બે વર્ષના જરૂરી સમયગાળા દરમિયાન ચાલુ રહ્યો હતો અને ૧ એપ્રિલ ૧૯૫૫ નો અપીલકર્તાનો પત્ર પ્રતિવાદીના ત્યાગમાં અવરોધનું નિર્માણ કરતું નથી, કારણ કે તે તેણીના વૈવાહિક ઘરથી દૂર રહેવાનું એક વાજબી કારણ હતું; અને પરિણામે, અપીલકર્તા હિન્દુ લગ્ન અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૧૦(૧)(એ) હેઠળ ન્યાયિક અલગતાની ડિક્રી માટે હકદાર હતો. એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે "થોડા સમય પછી વૈવાહિક ઘરે પાછા ફરવાની ઓફર, જોકે ત્યાગ શરૂ થયો હતો, જો તે અસલી અને નિષ્ઠાવાન હોય અને તેની સાચી લાગણીઓ

અને ઈરાદાઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરે, તો તે ત્યાગનો અંત લાવશે કારણ કે ત્યારબાદ એનિબસ ડેસેરેન્ડીનો અભાવ હશે, જોકે અલગ રહેવાની હકીકત ચાલુ રહી શકે છે; પરંતુ બીજી બાજુ, જો ઓફર નિષ્ઠાવાન ન હોય અને વાસ્તવમાં પાછા ફરવાનો કોઈ ઈરાદો ન હોય, તો માત્ર એ હકીકત કે આવા ઈરાદા વ્યક્ત કરતા પત્રો લખવામાં આવ્યા હતા તે ત્યાગને ચાલુ રહેતા અટકાવશે નહીં". આ સંદર્ભમાં, બિપિન ચંદ્ર જૈસિંગભાઈ શાહ વિ. પ્રભાવતી (ઉપર જણાવેલ) ના કેસમાં નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો હતો.

આ કોર્ટે શ્રીમતી રોહિણી કુમારી વિ. નરેન્દ્ર સિંહ, [૧૯૭૨] ૧ એસ.સી.સી. ૧ ના કેસમાં, સ્પષ્ટતા સાથે વાંચેલી અધિનિયમની કલમ ૧૦(૧)(એ) હેઠળ ત્યાગના આધારે ન્યાયિક અલગતાના કેસને ધ્યાનમાં લેતા, ઠરાવ્યું:

" ..... ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીની બાજુએ હાજર બે તત્વો સંમતિનો અભાવ અને ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીને સહવાસનો અંત લાવવા માટે તેનો ઈરાદો બનાવવા માટે વાજબી કારણ આપતા આચરણનો અભાવ હોવા જોઈએ. આ જરૂરિયાત કે ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીએ સહવાસનો અંત લાવવાનો ઈરાદો રાખવો જોઈએ, તે આ લાયકાતને આધીન સમજવી જોઈએ કે જો વાજબી કારણ અથવા બહાના વિના કોઈ માણસ એવી વસ્તુઓ કરવાનું ચાલુ રાખે છે જે તે જાણે છે કે તેની પત્ની કદાચ સહન કરશે નહીં અને જે કોઈ સામાન્ય સ્ત્રી સહન કરશે નહીં અને પછી તે નીકળી જાય છે, તો તેણે તેણીને ત્યજી દીધી છે, પછી

તેની ઈચ્છા અથવા ઈરાદો ગમે તે રહ્યો હોય. "રચનાત્મક ત્યાગ" (કન્સ્ટ્રક્ટિવ ડેઝર્શન) નો સિદ્ધાંત પેજ ૨૨૯ પર ચર્ચા કરવામાં આવ્યો છે. તેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ત્યાગની તપાસ માત્ર એ જાણીને કરવામાં આવતી નથી કે કયા પક્ષે પહેલા વૈવાહિક ઘર છોડ્યું. જો એક જીવનસાથી બીજાના આચરણ દ્વારા ઘર છોડવા માટે દબાણ કરવામાં આવે તો તે બની શકે છે કે જે જીવનસાથી બહાર કાઢવા માટે જવાબદાર છે તે ત્યાગ માટે દોષિત છે. જે માણસ સહવાસ બંધ કરવાનો ઈરાદો રાખે છે અને પત્નીને છોડી દે છે અને જે માણસ સમાન ઈરાદા સાથે તેના આચરણ દ્વારા તેની પત્નીને તેને છોડવા માટે મજબૂર કરે છે તેના કેસ વચ્ચે કોઈ નોંધપાત્ર તફાવત નથી.

લક્ષ્મણ ઉત્તમચંદ કૃપલાણી વિ. મીના ઉર્ફે મોટા માં, આ કોર્ટને અધિનિયમની કલમ ૧૦(૧)(એ) નો સ્પષ્ટતા સાથે વાંચેલી સાચો અર્થ અને વ્યાપ વિચારવાની તક મળી હતી. બહુમતી ચુકાદામાં અગાઉના નિર્ણય બિપિન ચંદ્ર જૈસિંગભાઈ શાહ વિ. પ્રભાવતી નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તમામ અંગ્રેજી નિર્ણયો તેમજ અધિકૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ નિવેદનોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા. બે આવશ્યક શરતો, એટલે કે શારીરિક અલગતાની ફેક્ટમ અને એનિબસ ડેસેરેન્ડી જેનો અર્થ સહવાસને કાયમી ધોરણે સમાપ્ત કરવાનો ઈરાદો છે, તેમજ ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીના સંદર્ભમાં બે તત્વો એટલે કે (૧) સંમતિનો અભાવ અને (૨) વૈવાહિક ઘર છોડનાર જીવનસાથીને

ઉપરોક્ત ઈરાદો બનાવવા માટે વાજબી કારણ આપતા આચરણનો અભાવ નો સંદર્ભ આપ્યા પછી, ત્યાગ કેવી રીતે સમાપ્ત થઈ શકે તે તપાસતી વખતે તે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"પ્રથમ સ્થાને, ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીની બાજુએ એવું આચરણ હોવું જોઈએ જે ત્યાગ કરનાર જીવનસાથી માટે સમાધાન ન શોધવા માટે વાજબી કારણ પૂરું પાડે અને જે તેણીને વૈવાહિક ઘરે પાછા ફરવાની તેની સતત જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરે છે. આમાં ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીના આચરણને ધ્યાનમાં લેવું પડે છે. પરંતુ અન્ય એક બાબત પણ છે જે સમાન મહત્વની છે, તે એ છે કે ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીના આચરણની ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીના મન પર એવી અસર થઈ હોવી જોઈએ કે તે વાસ્તવમાં તેને અલગ રહેવાનું ચાલુ રાખવા અને આમ ત્યાગ ચાલુ રાખવા માટે પ્રેરે છે. પરંતુ જ્યાં, જોકે, તથ્યો પર તે સ્પષ્ટ છે કે ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીના આચરણની ત્યાગ કરનાર જીવનસાથીના મન પર આવી કોઈ અસર થઈ નથી, ત્યારે કાયદાનો કોઈ નિયમ નથી કે ત્યાગ ત્યજી દેવાયેલ જીવનસાથીના આચરણને કારણે સમાપ્ત થાય છે."

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

આ કોર્ટે સનત કુમાર અગ્રવાલ વિ. નંદિની અગ્રવાલ, [૧૯૯૦] ૧ એસ.સી.સી. ૪૭૫ ના કેસમાં, અધિનિયમની કલમ ૧૩(૧)(આઈબી)

હેઠળના કેસને ધ્યાનમાં લેતા, ઠરાવ્યું હતું કે તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ત્યાગનો પ્રશ્ન એ દરેક કેસના તથ્યો અને સંજોગો પરથી કાઢવામાં આવતું અનુમાન છે અને તે તથ્યોને તે હેતુ માટે જોવામાં આવે છે જે તે તથ્યો દ્વારા અથવા આચરણ અને ઈરાદાની અભિવ્યક્તિ દ્વારા, અલગ રહેવાના વાસ્તવિક કૃત્ય પહેલા અને પછી બંનેમાં પ્રગટ થાય છે.

ચેતન દાસ વિ. કમલા દેવી, [૨૦૦૧] ૪ એસ.સી.સી. ૨૫૦ ના તાજેતરના કેસમાં, આ કોર્ટે એ પ્રશ્ન ધ્યાનમાં લીધો હતો કે શું આ કોર્ટમાં પતિ દ્વારા તેની પત્નીને રાખવા માટે કરવામાં આવેલી ઓફરને નિષ્ઠાવાન ન ગણાવી અને તેને ગંભીરતાથી ધ્યાનમાં લેવા યોગ્ય ન હતી. તે સંદર્ભમાં, આ કોર્ટે ઠરાવ્યું:

"દલીલો દરમિયાન, અપીલકર્તાના વકીલે, સોસમ્મા થોમસ સાથે ગેરકાયદેસર સંબંધ હોવા અંગે અપીલકર્તા સામે કરવામાં આવેલા આક્ષેપો બતાવવા માટે, એવી રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા હજુ પણ પ્રતિવાદી કમલા દેવીને તેની સાથે રાખવા તૈયાર છે. તેમના મતે, અપીલકર્તાએ ક્યારેય તેની સાથે રહેવાનો ઇનકાર કર્યો ન હતો. જવાબમાં, પ્રતિવાદીના વકીલે એવી રજૂઆત કરી હતી કે પ્રતિવાદી પણ અપીલકર્તા સાથે રહેવા તૈયાર છે, જો તે સોસમ્મા થોમસ સાથેનો તેનો સંબંધ બંધ કરી દે. અપીલકર્તા હજુ પણ પ્રતિવાદીને તેની સાથે રાખવા તૈયાર છે તેવી રજૂઆતની પોકળતા તદ્દન સ્પષ્ટ છે. રેકોર્ડ પર છે કે તે જ સમજૂતી પર પ્રતિવાદીને અપીલકર્તા દ્વારા તેની સાથે રહેવા માટે ગંગાનગર લઈ

જવામાં આવી હતી પરંતુ ત્યાં તેણીને અપીલકર્તા દ્વારા જ અપમાનજનક વર્તનનો ભોગ બનવું પડ્યું હતું, જે પોતાનું ભોજન માત્ર સોસમ્મા થોમસના રૂમમાં લેતો હતો અને રાત્રે ત્યાં જ રહેતો હતો, પોતાની પત્ની અને બહેનને નીચેના માળે એકલા છોડી દેતો હતો. આ પ્રકારના વલણ સાથે, અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલી ઓફર એટલી પોકળી છે કે તે કોઈ ગંભીર વિચારને પાત્ર નથી. તે જ સમયે, જે શરત પર પ્રતિવાદી તેની સાથે રહેવા તૈયાર છે તે તદ્દન વાજબી લાગે છે, એટલે કે, તે હજુ પણ તેની સાથે રહેવા તૈયાર છે જો તે વ્યવસ્થિત વર્તે અને અન્ય સ્ત્રી સાથેના તેના સંબંધો તોડી નાખે. તે સ્પષ્ટ છે કે તે અપીલકર્તાનું પોતાનું આચરણ જ છે જેના કારણે પ્રતિવાદી અપીલકર્તાથી અલગ રહેવા મજબૂર થઈ. આવી દુઃખદ અને કમનસીબ પરિસ્થિતિ માટે અપીલકર્તા સિવાય અન્ય કોઈને દોષી ઠેરવી શકાય નહીં. નીચલી બંને કોર્ટો દ્વારા નોંધવામાં આવેલા તથ્યોના તારણો કોઈ પણ રીતે ખલેલ પહોંચાડવા યોગ્ય નથી કે ન તો અમારી સમક્ષ તેને ગંભીરતાથી પડકારવામાં આવ્યા છે."

હાથ પરના કેસ પર આવતા, રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓ પરથી પ્રગટ થાય છે, જે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટના ચુકાદાઓમાં ચર્ચાયેલ છે કે પ્રતિવાદી બાળકના જન્મ માટે તેના માતા-પિતાના ઘરે ગઈ હતી, જેને દેખીતી રીતે તેના પતિને કાયમી ધોરણે છોડી દેવાની તેની ઈચ્છાની અભિવ્યક્તિ તરીકે ગણી શકાય નહીં; પરંતુ તેના બાળકના જન્મ પછી જ્યારે અપીલકર્તા, તેના માતા-પિતા

અને સંબંધીઓ દ્વારા પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા, ત્યારે તેણીએ એવી શરત મૂકી કે અપીલકર્તાએ તેના માતા–પિતાથી અલગ ઘરમાં રહેવું જોઈએ, એ દલીલ સાથે કે તેના સસરાએ તેણીની છેડતી કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, જે સ્પષ્ટતા તે સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હતી. દરમિયાન, અપીલકર્તાના પિતા ૧૯૮૮ માં કોઈક સમયે મૃત્યુ પામ્યા, જેણે તેણીના સસરાના ગેરવર્તણૂકના કહેવાતા કારણનો અંત આણ્યો. રેકોર્ડ પર એવું કંઈ નથી કે ત્યારબાદ તેણીએ વૈવાહિક ઘરે તેના પતિ સાથે જોડાવાની તેણીની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી હોય. અહીં એ જણાવવું પ્રસ્તુત છે કે અપીલકર્તા તેના માતા–પિતાનો એકમાત્ર પુત્ર છે અને અપેક્ષા મુજબ, તે તેના માતા–પિતાને તેમના વૃદ્ધાવસ્થામાં એકલા રહેવા માટે છોડીને અલગ રહેઠાણ સ્થાપવા માંગતો ન હતો. સંજોગો અને પ્રતિવાદીના આચરણની સંચિત અસર એ છે કે તેણે ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) વ્યક્ત કર્યો હતો. આમ, ત્યાગના લગ્ન સંબંધી ગુનાના બે ઘટકો એટલે કે હકીકતમાં અલગ રહેવું અને ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) અપીલકર્તા દ્વારા સ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે. તત્કાલીન ટ્રાયલ જજે, કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને, એ નોંધવામાં યોગ્ય હતા કે પતિએ પત્ની દ્વારા ત્યાગનો કેસ સફળતાપૂર્વક સ્થાપિત કર્યો હતો અને અધિનિયમની કલમ ૧૩–એ હેઠળ પ્રાપ્ત વિવેકાધિન સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, તત્કાલીન ટ્રાયલ જજે છૂટાછેડાને બદલે ન્યાયિક અલગતાની ડિક્રી મંજૂર કરી હતી. હાઈકોર્ટે એ તારણ નોંધ્યું હતું કે તેના સસરા દ્વારા કથિત અશ્લીલ

વર્તનના તેના પક્ષના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા, પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ ન હોવાથી, કોર્ટ તેણીના સસરા સામે તેણી દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપોને સ્વીકારવા તૈયાર ન હતી; કોર્ટે કોઈ પણ પુરાવાની ચર્ચા કર્યા વિના, અવલોકન કર્યું હતું કે "જેમ કે કારણ પોતે જ અદ્રશ્ય થઈ ગયું છે અથવા તેનું અસ્તિત્વ બંધ થઈ ગયું છે તેથી પત્નીએ પતિ સાથે જોડાવાનું સ્વીકાર્યું હતું, અને પતિના પિતાના મૃત્યુ પહેલા પણ તે તૈયાર હતી અને વાસ્તવમાં પતિ સાથે રહેતી હતી" અને તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે પત્ની પાસે વૈવાહિક જવાબદારીનો અંત લાવવાનો જરૂરી ઈરાદો હતો એમ ગણી શકાય નહીં અને તેથી, પતિને ત્યજી દેવા માટે દોષિત ઠેરવી શકાય નહીં. હાઈકોર્ટે એ ચર્ચા કરી નથી કે શું તેના સસરાના મૃત્યુ પછી તેના પતિ સાથે રહેવા માટે પત્ની દ્વારા કથિત ઓફર ખરેખર નિષ્ઠાવાન પગલું હતું કે માત્ર નિષ્ઠા વિનાની પોકળી અભિવ્યક્તિ હતી. હાઈકોર્ટે એ પણ ચર્ચા કરી નથી કે જો તેણીને તેના પતિ સાથે આવીને રહેવાની ઈચ્છા હતી તો તેણીએ તેના માતા–પિતાને આ બાબતે જરૂરી પગલાં લેવા વિનંતી કરતા કોણે રોકી. આવા પુરાવાના અભાવમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલ તારણ કે પત્ની તેના પતિને ત્યજી દેવા માટે દોષિત નથી તે ટકાવી શકાય નહીં. સસરા દ્વારા તેણીની તરફ કરવામાં આવેલી અશ્લીલ ચેષ્ટાઓના બદનામ આચરણના ગંભીર આક્ષેપને સાબિત કરવામાં પત્નીની નિષ્ફળતા, તેની સાથે લગ્નજીવનના ઘરે પાછા ફરવાની તેણીની સતત જવાબદારી નિભાવવા માટે તેણીની તૈયારી અને ઈચ્છા દર્શાવવા માટે તેણીની બાજુથી ગેરહાજરી અને ચૂકી જવાની સાથે,

કલમ ૧૩(૧)(આઈબી) હેઠળ જરૂરી કાનૂની ત્યાગ સાબિત કરવા માટે પૂરતા પ્રમાણમાં ત્યાગ કરવાનો ઈરાદો (એનિબસ ડેસેરેન્ડી) સ્થાપિત કરે છે. પત્નીનું આચરણ વૈવાહિક ઘરે પાછા ન ફરવા અને તેની સાથે જોડાયેલી જવાબદારીઓ નિભાવવા માટેના મક્કમ નિર્ધાર તરફ વધુ સૂચક જણાય છે. તેથી, હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ટકાવી શકાય તેમ નથી અને તેને બાજુ પર મૂકવો પડે તેમ છે.

તદનુસાર, આ અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે, હાઈકોર્ટનો ચુકાદો બાજુ પર મૂકવામાં આવે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. જોકે, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

વી.એસ.એસ. અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool

==========

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.